

ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ, МАРКЕТИНГ, МЕНЕДЖМЕНТ

УДК 334.722:35.071.6

Антонюк Д. А.,
д-р екон. наук

Запорізька торгово-промислова палата,
м. Запоріжжя, Україна
e-mail: oasdant@gmail. com

Антонюк К. І.,
канд. екон. наук

Запорізький національний технічний університет,
м. Запоріжжя, Україна
e-mail: ekaterinaia@ukr. net

ПЕРСПЕКТИВНІ ФОРМИ ПРОСТОРОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ СПІВРОБІТНИЦТВА З КРАЇНАМИ ЄС

UDK 334.722:35.071.6

Antoniuk D. A.,
Grand PhD in Economic sciences

Zaporizhzhya Chamber of Commerce & Industry,
Zaporizhzhya, Ukraine
e-mail: oasdant@gmail. com

Antoniuk K. I.,
PhD in Economic sciences

Zaporizhzhya National Technical University,
Zaporizhzhya, Ukraine,
e-mail: ekaterinaia@ukr. net

PERSPECTIVE FORMS OF SPATIAL ENTREPRENEURSHIP INTEGRATION IN TERMS OF COOPERATION WITH EU COUNTRIES

Мета. Теоретико-методологічне обґрунтування перспективних для України форм просторової інтеграції підприємництва в умовах співробітництва з країнами ЄС.

Методи. Теоретичну і методологічну основу дослідження становлять фундаментальні положення теорій національної і регіональної економіки, менеджменту. Для забезпечення концептуальної цілісності дослідження використані методи: теоретичного узагальнення, порівняння, діалектики, аналізу й систематизації; інституціонального аналізу; мозкового штурму, кабінетних досліджень.

Результати. В роботі проаналізовано сучасні підходи та проблеми просторової інтеграції підприємництва в Україні. Наголошено на неефективності та безсистемності розвитку інтеграційних утворень в умовах співробітництва з країнами ЄС. Тому запропоновано перспективні та раціонально доцільні форми просторової інтеграції підприємництва в умовах інтеграції України до ЄС: ділові ради, двосторонні торгові палати, коопераційні бюро, спільні навчально-освітні центри, інноваційні транскордонні кластери, транскордонні технопарки. Доведено, що ефективність інтеграційних утворень визначається ступенем консолідації і гармонізації інтересів підприємництва, регіональних органів влади та місцевого самоврядування членів інтеграційного об'єднання. Досліджено фінансове, організаційно-управлінське та інформаційне забезпечення різних форм просторової інтеграції бізнесу. Розглянуто механізми та напрями просторової інтеграції на рівні компонент — інформаційно-консультаційної, фінансово-кредитної, просування та передачі продукції, представлення та захисту інтересів підприємств, інноваційної, експертно-технічної, бізнес-освіти та підвищення кваліфікації. Запропоновано необхідні інструменти просторової інтеграції бізнесу та компонент інфраструктури підприємництва для розвитку двосторонніх зв'язків — торгові будинки, асоціації інфраструктурних елементів, інформаційні мережі та електронна інфраструктура підприємництва.

Ключові слова: інституціональна інфраструктура підприємництва, просторова інтеграція підприємництва, форми просторової інтеграції, інтеграція інституціональної інфраструктури підприємництва.

Постановка проблеми. Інтеграційні процеси в політичній, економічній, освітній, інформаційній та інших сферах людської діяльності стали причиною трансформацій

в просторовій організації економічних систем світу та країн зокрема. Проблему підвищення конкурентоспроможності держав, регіонів і підприємств неможливо вирішувати без розуміння сучасних підходів до просторової інтеграції підприємництва. Приклади функціонування економічних систем, заснованих на впровадженні кластерів, вільних економічних зон, індустріальних парків, технополісів, бізнес-інкубаторів, різних форм електронної інтеграції, які стали традиційними для країн ЄС, набувають все більшої розповсюдженості для України. Незважаючи на значний науковий доробок, позитивні локальні приклади, наявність досвіду ЄС, ефективного та системного розвитку економіки країни та її регіонів на засадах раціональної просторової інтеграції підприємництва та його інфраструктури на сьогодні в нашій країні не спостерігається.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зарубіжними (А. Вебер, М. Кастельс, В. Кристаллер, П. Кругман, В. Лаунгардт, А. Льюїс, М. Потрер, М. Фуджіти, А. Шеффле) та вітчизняними (З. Варналій, Т. Васильців, М. Мельник, М. Паламарчук, О. Топчієв, М. Фашевський, О. Шаблій, Л. Шевчук) науковцями досліджені різні аспекти просторової організації підприємництва, форми і фактори просторового розміщення, взаємодії та інтеграції. Питання економічної інтеграції розглянуті в роботах таких науковців, як І. Бураковський, Н. Грушинська, І. Гурова, Р. Лоуренс, В. Маштабей, А. Михайлушкін, А. Мокій, Г. Немиря, О. Павлюк, Я. Тінберген, В. Харламова, В. Шевчук, М. Шифф, О. Шумило та інших [1, 2].

Результати власних досліджень щодо просторової інтеграції підприємництва на засадах інтеграції інфраструктури підприємництва регіонів України та країн ЄС [3–5] доводять, що така форма взаємодії дозволяє мінімізувати значну частину трансакційних витрат при здійсненні міжнародних операцій суб'єктами бізнесу. Разом із тим, перспективні форми просторової інтеграції підприємництва в умовах співробітництва з іншими країнами та інтеграції до ЄС розглянуті повною мірою ще не були.

Цілі статті. Теоретико-методологічне обґрунтування перспективних для України форм просторової інтеграції підприємництва в умовах співробітництва з країнами ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження. До перспективних і раціонально доцільних форм просторової інтеграції підприємництва віднесемо такі.

1. Ділові ради — добровільні неполітичні громадські об'єднання, дієва і ефективна форма двостороннього економічного співробітництва, що сприяє розвитку підприємництва, просуванню товарів та послуг на зарубіжні ринки. Ділові ради виступають у ролі консультативно-дорадчих органів, які виявляють проблеми і бар'єри розвитку міжрегіонального та міжнародного економічного співробітництва, сприяють налагодженню ділових зв'язків, служать місцем зустрічі підприємців регіонів України та інших країн ЄС. Ради готують пропозиції щодо удосконалення зовнішньоекономічних зв'язків для розгляду органами державної влади, розповсюджують інформацію про стан і перспективи економічного розвитку країн, пропозиції підприємств про співробітництво, організують зустрічі представників ділових кіл, різного роду конференції і семінари.

На даний час в Україні створено більше 30 спільних ділових рад з партнерськими організаціями багатьох країн світу. До складу ділових рад входять представники ділових кіл відповідних країн, які співпрацюють в них на громадських засадах. Спільні засідання зазвичай проводяться 1–2 рази на рік по чергово в кожній країні. Основний їх недолік — це незначний масштаб діяльності та концентрація на вирішенні проблем вузького кола підприємців.

2. Двосторонні торгові палати — неурядові ініціативи, базовані на принципах членської системи, для сприяння торговельній та інвестиційній діяльності між Україною та іншою країною. Головним завданням двосторонніх палат є діяльність, спрямована на розвиток зовнішньоекономічних відносин, представлення та захист інтересів членів палати через: організацію ділових місій; проведення освітньо-консультаційних заходів, конференцій; організацію участі у виставках; видання періодичних рекламних матеріалів; допомогу та підтримку підприємств у пошуку торгових партнерів; забезпечення діалогу з органами державної і місцевої влади та дипломатичними місіями.

В Україні функціонують на даний час такі спільні торгово-промислові палати: канадсько-, угорсько-, французько-, німецько-, італійсько-, польсько-українські. Зазвичай вони створюються за ініціативи групи підприємців, які мають спільні бізнес-інтереси. Коли масштаб діяльності палат збільшується, вони можуть стати ефективною формою для просування української продукції і послуг на європейські ринки.

3. Коопераційні бюро — це спільні проекти розвитку та поглиблення торговельних зв'язків з партнерами інших країн: німецько-українське бюро (ZIEL, м. Штутгарт), українсько-німецьке коопераційне бюро (м. Запоріжжя), українсько-французьке коопераційне бюро (м. Дніпро). На практиці їх діяльність зводиться до: надання інформаційно-консультаційної підтримки підприємцям, зацікавленим у співпраці з європейськими компаніями; систематизації адресних баз даних комерційних пропозицій іноземних і українських фірм, зацікавлених у співпраці; організації бізнес-місій вітчизняних і зарубіжних підприємців; здійснення пошуку обладнання для українських підприємств.

4. Спільні навчально-освітні центри з надання освітніх послуг із залученням зарубіжних фахівців для передачі передового досвіду. Такі організації створюються за ініціативи бізнес-асоціацій або програм технічної підтримки, проте носять локальний характер і підприємці не мають широкого доступу до таких проектів. Хоча, на нашу думку, створення спільних навчально-освітніх центрів має надзвичайно важливе значення в процесі інтеграції України до ЄС, оскільки дозволяє подолати проблему нестачі знань в питаннях пошуку партнерів, аналізу ринків, сертифікації виробництва і продукції, проведення технічних випробувань та інших аспектів роботи на європейському ринку.

5. Інноваційні транскордонні кластери — добровільні об'єднання незалежних компаній, суб'єктів транскордонного співробітництва, які: зосереджені у транскордонному регіоні; співпрацюють та конкурують між собою; спеціалізуються у різних галузях, пов'язані спільними технологіями і взаємодоповнюють виготовлення спільного продукту (послуги) з отриманням синергетичних та мережевих ефектів, ефектів дифузії знань та навичок [6].

В Україні інноваційні транскордонні кластери не знайшли широкого розповсюдження, хоча відомі такі:

— транскордонний кластер підрядчиків «Карпати» (Ужгородський та Берегівський райони Закарпатської області та сусідні прикордонні території Угорщини і Словаччини), діяльність якого спрямована на розвиток підприємництва Трикордоння [7];

— транскордонний будівельний кластер Харківської області України та Белгородської області Росії в рамках євро регіону «Слобожанщина», мета якого — формування коопераційних зв'язків та співробітництво між підприємствами [8].

Для створення в Україні транскордонних кластерів і транскордонних об'єднань за участю європейських регіональних кластерів доцільно врахувати досвід подібних утворень в регіонах країн-членів ЄС [9, с. 27]:

— транскордонний кластер «Біо Долина» («BioValley») — (північно-західна частина Швейцарії, німецький регіон Південний Баден (Sudbaden), частина землі Баден-Вюртемберг (Baden-Wuerttemberg) та французький регіон Ельзас (Alsace)), який має метою стати провідним європейським центром біотехнологій і в якому співпрацюють 40 наукових установ, 4 університети, приблизно 280 дослідних груп, 600 компаній;

— транскордонне об'єднання навколо затоки Ересунн (Oresund) Данії та Швеції, включаючи «Долину Медікон» («Medicon Valley»), яка розташована на півночі ЄС, між данським регіоном столиці Копенгагена і шведським Сконе (Skane), включає 26 лікарень, 12 університетів з 4000 дослідників та 135000 студентів;

— транскордонне об'єднання Твенте (Twente), яке охоплює прикордонні регіони Нідерландів і Німеччини та включає регіональні кластери за напрямками технологій штучних матеріалів, біомедицини та переробки металів;

— транскордонне об'єднання «Долина Доммель» («Dommel-Valley») на бельгійсько-нідерландському кордоні, що складається з регіональних кластерів сусідніх країн, учасниками яких є високотехнологічні підприємства та наукові організації;

— транскордонний кластер скла (австрійський регіон Верхня Австрія (Oberosterreich), німецький регіон Баварія (Bayern) та чеський регіон Богемія (Bohemia);
— транскордонний кластер текстилю (регіон Нижня Австрія (Niederosterreich), чеський регіон Богемія (Bohemia)).

Проте, враховуючи необхідність інноваційного розвитку вітчизняних підприємств та забезпечення збуту продукції під європейськими брендами, така форма інтеграції дозволяє користуватися інтелектуальними, організаційними та маркетинговими ресурсами для підвищення конкурентоспроможності продукції на європейських ринках.

6. Транскордонні технопарки — масштабні інноваційно-технологічні центри, в яких забезпечуються умови, сприятливі для реалізації науково-технічних та інноваційних проектів наукових центрів, промислових підприємств, незалежних організацій, суб'єктів транскордонного співробітництва. В Україні функціонують: Харківський технопарк «Інститут монокристалів» (створений в червні 2000 р.), технопарк «Інститут електрозварювання ім. Є. О. Патона» (створений в липні 2000 р.), Київський технопарк «Напівпровідникові технології і матеріали, оптоелектроніка і сенсорна техніка» (створений в червні 2001 р.), Науковий парк «Київська політехніка» та ЗАТ «Пенто Пак» (м. Бориспіль). Проте жоден із них не є транскордонним.

Такі форми просторової інтеграції підприємництва, як ділові ради, двосторонні торгові палати та коопераційні бюро більшою мірою напряму сприяють розвитку торговельних зв'язків, активізації експортно-імпортних операцій та їх супроводу. Спільні навчально-освітні центри переслідують довготривалі стратегічні цілі, спрямовані на освоєння економічних, технічних, соціально-культурних аспектів двостороннього співробітництва між Україною і країнами ЄС. Інноваційні транскордонні кластери та технопарки покликані активізувати співробітництво між підприємцями та науково-дослідними установами на основі розвитку науково-технічних зв'язків і за своєю сутністю можуть комплексно об'єднувати завдання та характеристики ділових рад, двосторонніх торгових палат, коопераційних бюро та спільних навчально-освітніх центрів.

Зазначимо, що ефективність таких інтеграційних утворень визначається ступенем консолідації і гармонізації інтересів підприємництва, регіональних органів влади та місцевого самоврядування, членів інтеграційного об'єднання. До того ж важливе значення має його фінансове, організаційно-управлінське та інформаційне забезпечення. Ділові ради, двосторонні палати, інноваційні транскордонні кластери повинні фінансуватися на умовах обопільного чи часткового фінансування, коли загальний бюджет інтеграційного об'єднання формується, наприклад, на основі членських внесків, які покривають організаційні та маркетингові витрати. Функції управління мають делегуватися керівним органам (керівник, заступники керівника, функціональні керівники), які обираються на певний проміжок часу. Географічна розгалуженість подібних організацій може передбачати створення філій чи представництв. Інформаційне забезпечення таких об'єднань повинно реалізовуватися завдяки використанню механізмів електронної інфраструктури підприємництва, створенню окремої служби організаційної роботи.

Функціонування коопераційних бюро, спільних навчально-освітніх центрів, на нашу думку, має здійснюватися за принципом приватного інвестування, об'єктами інфраструктури підприємництва регіонів ЄС чи програмами міжнародної технічної допомоги, з поступовим переходом до самоокупності, оскільки завданням подібних інтеграційних об'єднань є надання платних інформаційно-консультаційних послуг з питань пошуку партнерів, підтримки підприємців, виходу на нові ринки, освоєння певних технічних, економічних чи організаційних аспектів торгівлі з ЄС. Управлінські функції має здійснювати спеціально навчений персонал, знайомий зі специфікою соціально-економічного розвитку регіонів, задіяних в інтеграційному об'єднанні.

Транскордонні технопарки, на відміну від інших форм просторової інтеграції підприємництва регіонів України та країн ЄС, повинні мати складну систему фінансування, засновану на розмірах інтелектуального та технологічного внеску кожного з членів такого об'єднання, а також економічного ефекту від його функціонування. Система

управління має відповідати специфіці, масштабам та складності інноваційних рішень, при цьому обов'язковою є наглядова рада з представників всіх підприємств, що входять до технопарку.

Окрім форм просторової інтеграції підприємництва та об'єктів інфраструктури, розглянемо механізми та напрями інтеграції на рівні компонент інфраструктури підприємництва регіону [10]. Щодо інформаційно-консультаційної компоненти, доцільно виділити створення спільних інформаційних мереж (Європейська мережа підприємств, EEN), маркетингових та інформаційних агентств (TNS, GfK, функціонують при Європейській бізнес-асоціації, Американській торговій палаті), Інтернет-майданчиків для торгівлі, спілкування в різних напрямках співробітництва. Зазначимо про достатню розвиненість інтеграційних об'єднань об'єктів інформаційно-консультаційної інфраструктури підприємництва регіонів, неоліком яких, в першу чергу, для регіонального рівня, є: низький рівень обізнаності серед підприємництва, відсутність координації та висока вартість послуг.

Основний напрям інтеграції інфраструктури підприємництва регіонів в контексті фінансово-кредитної компоненти пов'язаний з функціонуванням системи електронних платежів, електронних грошей та торгівлі. Інтеграція банківських і небанківських фінансово-кредитних установ в єдиній системі розрахунків дозволяє забезпечити мобільність капіталу, активізацію інвестування та зменшення трансакційних витрат на проведення платежів між регіонами різних країн. Інший напрям пов'язаний із інтеграцією фондових ринків та ринків цінних паперів, наприклад, в межах Варшавської фондової біржі чи Лондонської біржі з розгалуженою системою представництв в регіонах країн ЄС та обмеженою в регіонах України. Важливою є також інтеграція створених в регіонах України представництв провідних міжнародних аудиторських та консалтингових компаній (PWC, Ernst & Young, KPMG, Arzinger), рейтингових і аналітичних агенцій (Fitch), що дозволяє забезпечити доступ до європейських фінансових ринків та підготувати фінансову звітність до міжнародних стандартів обліку.

Створення інтеграційних об'єднань в межах компоненти просування та передачі продукції інфраструктури підприємництва істотно ускладнене, зокрема в сфері виставково-ярмаркової діяльності. Хоча на даний час створені міжнародна та європейська асоціації виставкової індустрії (UFI, AUMA), інтеграція виставкових компаній і виставкових центрів проявляється лише в організації послідовного відвідування представниками підприємств серії виставок або формуванні переїзних експозицій. Однак відомі поодинокі випадки спільної організації виставкових проєктів (наприклад, EuroIndex, м. Київ та Leipzig Messe, м. Лейпциг). Інтеграція товарних бірж, аукціонів та тендерів можлива лише в межах електронних торговельних площадок завдяки організації відкритих торгів із залученням підприємств регіонів України та країн-членів ЄС.

Мегарегіональне об'єднання об'єктів компоненти інфраструктури підприємництва з представлення та захисту інтересів підприємств передбачає можливість інтеграції регіональних бізнес-асоціацій, громадських об'єднань підприємців, юридичних та адвокатських компаній в союзи та асоціації. Наприклад, національні та регіональні ТПП можуть приймати участь в об'єднаннях бізнес-асоціацій (Міжнародній торговій палаті, Всесвітній федерації палат, Асоціації торгово-промислових палат Європи), представляти та лобіювати інтереси регіонального підприємництва в регіонах країн ЄС.

Інтеграція об'єктів інфраструктури підприємництва України та країн-членів ЄС в межах інноваційної компоненти реалізується завдяки участі наукових установ і підприємств у консорціумах Рамкових програм Євросоюзу, програмі HORIZON 2020, співробітництву навчальних закладів у програмах TEMPUS, впровадження концепції більш чистого виробництва за сприяння UNIDO. Також активно запроваджуються на умовах партнерства з європейськими колегами програми міжнародної технічної і фінансової допомоги шляхом участі в програмах ЄС, ЄБРР, міжнародних фондів NEFKO та TEKNA та ін.

Організації експертно-технічної компоненти інфраструктури підприємництва України та країн ЄС інтегруються в межах міжнародних експедиторських та експертних

союзів, асоціацій оцінювачів. Така взаємодія дозволяє завдяки сформованим партнерським зв'язкам досліджувати особливості певних регіональних ринків, забезпечувати процедури супроводження товарів під час завантаження, транспортування, вивантаження, митно-брокерського оформлення тощо.

Інтеграція об'єктів компоненти бізнес-освіти та підвищення кваліфікації персоналу інфраструктури підприємництва України та країн-членів ЄС має забезпечуватися як на рівні вищих навчальних закладів всіх рівнів акредитації в межах програми HORIZON, 7 рамкової програми ЄС, програм TEMPUS, Fullbright, SES, так і на рівні навчальних центрів і бізнес-шкіл через укладання угод, договорів про співпрацю та організацію спільних заходів. Ефективна міжнародна співпраця в межах освітньої компоненти дозволяє виявити позитивні аспекти для розвитку підприємництва в регіоні: (1) персонал підприємств має можливість підвищити кваліфікацію, дізнатися про нові підходи та технології, що застосовуються в інших країнах; (2) власники підприємств завдяки вивченню практики ведення господарської діяльності за кордоном мають можливість розширити географію свого бізнесу та відкрити представництва у країнах-партнерах; (3) організатори бізнес освітніх заходів перейняти досвід адміністрування навчальних закладів, вивчити методи роботи з клієнтами; (4) навчальні заклади та бізнес-школи регіону одержують можливість скористатися досвідом колег з країн-партнерів щодо міжнародної акредитації освітніх центрів незалежними органами.

Необхідними інструментами просторової інтеграції бізнесу та компонент інфраструктури підприємництва для розвитку двосторонніх зв'язків можуть бути такі.

1. Торгові будинки — торгові організації, які здійснюють експортно-імпортні операції за певною номенклатурою товарів і послуг та організовують міжнародну кооперацію у виробництві, науково-технічному співробітництві, беруть участь у кредитно-фінансових операціях та інших формах зовнішньоекономічних зв'язків. Кількість торгових будинків в Україні є значною, оскільки вони створюються за ініціативи підприємств з двох і більше країн та виступають інструментами функціонування двосторонніх торгових палат і коопераційних бюро.

2. Асоціації інфраструктурних елементів — організаційно-правова форма добровільного об'єднання елементів інфраструктури підприємництва із збереженням їх права вступати в інші об'єднання. За допомогою асоціацій інфраструктурних елементів зазвичай вирішуються питання лобіювання та захисту інтересів підприємців, забезпечується формування загальної стратегії виходу товарів і послуг на нові ринки. Для прикладу, ТПП України є членом таких асоціативних об'єднань: Міжнародна торгова палата, Всесвітня федерація торгових палат, Асоціація торгових палат Європи, Ділова рада Чорноморського економічного співробітництва, Асоціація ТПП Центральної Європейської Ініціативи.

3. Інформаційні мережі та електронна інфраструктура підприємництва надзвичайно важливі, оскільки завдяки сучасним інформаційно-комунікаційним технологіям забезпечується можливість створення, нагромадження, передачі бізнес-інформації, проведення електронних платежів, аналізу ринків, просування продукції, участі в освітніх програмах. Важливість цього інструменту в процесі просторової інтеграції підприємництва обумовлює необхідність детальнішого дослідження його сутності, функцій, завдань, особливостей використання в Україні в умовах євроінтеграції.

Висновки. Ефективним механізмом підвищення конкурентоспроможності України, її регіонів та підприємств в умовах інтеграції до ЄС є використання сучасних форм просторової інтеграції підприємництва. Перспективними серед яких вбачаємо: ділові ради, двосторонні торгові палати, коопераційні бюро, спільні навчально-освітні центри, інноваційні транскордонні кластери, транскордонні технопарки. Їх ключовими завданнями є: сприяння розвитку торговельних зв'язків, активізація експортно-імпортних операцій та їх супровід. Спільні навчально-освітні центри переслідують довготривалі стратегічні цілі, спрямовані на освоєння економічних, технічних, соціально-культурних аспектів двостороннього співробітництва між Україною і країнами ЄС. Інноваційні транскордонні кластери та технопарки покликані активізувати співробітництво між підприємцями

та науково-дослідними установами на основі розвитку науково-технічних зв'язків. При цьому ефективність таких інтеграційних утворень визначається ступенем консолідації і гармонізації інтересів підприємництва, регіональних органів влади та місцевого самоврядування членів інтеграційного об'єднання.

Для системного розвитку досліджуваних форм просторової інтеграції бізнесу в Україні необхідне відповідне фінансове, організаційно-управлінське та інформаційне забезпечення, структура якого в кожній конкретній ситуації є унікальною.

Окрім просторової інтеграції підприємництва доцільною є просторова інтеграція компонент інфраструктури підприємництва, а також використання запропонованих інструментів інтеграції (торгові будинки, асоціації інфраструктурних елементів, інформаційні мережі та електронна інфраструктура підприємництва).

Список літератури / References

1. Економіка зарубіжних країн: Підруч. / А. С. Філіпенко, В. А. Вергун, І. В. Бураківський та ін. — 2-ге вид. — К.: Либідь, 1998. — 416 с.
Filipenko, A. S., Verhun, V. A., Burakivskyj, I. V. (1998). *Ekonomika zarubizhnykh krain* [Economy of foreign countries]. Kiev, Lybid Publ., 416 p.
2. Мокій А. І. Регіонально-секторна модель зовнішньоекономічної інтеграції: передумови і стратегія реалізації / А. І. Мокій. — Л.: Коопосвіта, 1999. — 346 с.
Mokij, A. I. (1999). *Rehional'no-sektorna model' zovnishn'oekonomichnoi intehtratsii: peredumovy i stratehiia realizatsii* [Regional-sectoral model of foreign economic integration: pre-conditions and implementation strategy]. Lviv, Kooposvita Publ., 346 p.
3. Антонюк Д. А. Розвиток інституціональної інфраструктури підприємництва регіону в процесі європейської інтеграції: монографія / Д. А. Антонюк. — Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», 2015. — 341 с.
Antoniuk, D. A. (2015). *Rozvitok institucional'noi infrastrukturi pidpriemnictva regionu v procesi evropejs'koї integracii* [The development of institutional business infrastructure of the region in European integration process]. Lviv, SI IRR named M. I. Dolishnii Publ., 341 p.
4. Антонюк Д. А. Інтеграція інфраструктури підприємництва регіонів України та країн ЄС / Д. А. Антонюк, А. О. Двігун // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Механізми ефективного розвитку прикордонних територій: [зб. наук. пр.] / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; редкол.: В. С. Кравців (відп. ред.). — 2014. — Вип. 4 (108). — С. 134–140.
Antoniuk, D. A., Dvihun, A. O. (2014). *Intehtratsiia infrastruktury pidpriemnytstva rehioniv Ukrainy ta krain YeS* [Integration of entrepreneurship infrastructure of Ukraine regions and EU countries]. *Zbirnyk naukovykh prats': Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy. Mekhanizmy efektyvnoho rozvytku prykordonnykh terytorij* [Collection of scientific works: Socio-economic problems of the Ukraine modern period. Mechanisms of the effective border areas' development], no. 4 (108), p. 134–140.
5. Antoniuk D. Institutional integration of regional infrastructure business EU country: Ukrainian-Polish cooperation / A. Mokiy, D. Antonyuk, N. Naumenko // Economics, management, law: realities and perspectives: Collection of scientific articles. — Les Editions L'Originale, Paris, France, 2016. — P. 260–265.
6. Антонюк Д. А. Місце торгово-промислових палат в інноваційному розвитку регіонів на основі кластерних утворень / Д. А. Антонюк, К. І. Антонюк // Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку. Концепція соціально-економічного розвитку регіонів в умовах викликів глобалізації: зб. наук. праць: у 3 т. — Т. 2 / НАН України, Ін-т економіки пром-сті; ред.: Булеев І. П. — Донецьк, 2011. — С. 94–101.
Antoniuk, D. A., Antoniuk, K. I. (2011). *Mistse torhovo-promyslovykh palat v innovatsijnomu rozvytku rehioniv na osnovi klasternykh utvoren'* [The place of Chambers of commerce and industry in the innovative development of regions based on cluster formations]. *Zbirnyk naukovykh prats': Stratehiia i mekhanizmy rehuliuвання promyslovoho rozvytku. Kontseptsiiia sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku rehioniv v umovakh vyklykiv hlobalizatsii* [Collection of scientific works:

Strategy and mechanisms of regulation of industrial development. Concept of socio-economic development of regions in the context of the challenges of globalization], vol. 2, p. 94–101.

7. Кластер підрядчиків «Карпати» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.zrva.hu/klaszter_ua.html.

Klaster pidriadchykiv «Karpaty» [Cluster of Contractors «Carpathians»]. Available at : http://www.zrva.hu/klaszter_ua.html.

8. Харківська та Белгородська області створили будівельний кластер в рамках євро-регіону «Слобожанщина» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : www.ukrinform.kiev.ua.

Kharkivs'ka ta Bielhorods'ka oblasti stvoryly budivel'nyj klaster v ramkakh ievrorehionu «Slobozhanshyna» [Kharkiv and Belgorod regions have created a construction cluster within the framework of the Slobozhanshyna Euroregion]. Available at : www.ukrinform.kiev.ua.

9. Regionale Cluster in Europa / Kapitel 3 — Statistische Erfassung regionaler Cluster in Europa // Beobachtungsnetz der europaeischen KMU 2002 № 3. Im Auftrag der Gemeinschaften von KPMG Special Services und EIM Business & Policy Research, Niederlande im Zusammenarbeit mit ENSR und Intomart. 2002. — p. 27.

10. Антонюк Д. А. Узагальнена класифікація елементів інфраструктури підприємництва / Д. А. Антонюк // Вісник Запорізького національного університету: Економічні науки: зб. наук. праць. — Запоріжжя: Запорізький національний університет. — 2012. — № 4 (16). — С. 12–17.

Antoniuk D. A. (2012). *Uzahal'nena klasyfikatsiia elementiv infrastruktury pidpriemnytstva* [Generalized classification of elements of entrepreneurship's infrastructure]. *Zbirnyk naukovykh prats': Visnyk Zaporiz'koho natsional'noho universytetu: Ekonomichni nauky* [Digest of scientific works: Bulletin of the Zaporizhzhya National University: Economic Sciences], vol. 4 (16), p. 12–17.

Цель. Теоретико-методологическое обоснование перспективных для Украины форм пространственной интеграции предпринимательства в условиях сотрудничества со странами ЕС.

Методы. Теоретическую и методологическую основу исследования составляют фундаментальные положения теорий национальной и региональной экономики, менеджмента. Для обеспечения концептуальной целостности исследования использованы методы: теоретического обобщения, сравнения, диалектики, анализа и систематизации; институционального анализа; мозгового штурма, кабинетных исследований.

Результаты. В работе проанализированы современные подходы и проблемы пространственной интеграции предпринимательства в Украине. Отмечена неэффективность и бессистемность развития интеграционных образований в условиях сотрудничества со странами ЕС. Поэтому предложены перспективные и рационально целесообразные формы пространственной интеграции предпринимательства в условиях интеграции Украины в ЕС: деловые советы, двусторонние торговые палаты, кооперационные бюро, совместные учебно-образовательные центры, инновационные трансграничные кластеры, трансграничные технопарки. Доказано, что эффективность интеграционных образований определяется степенью консолидации и гармонизации интересов предпринимательства, региональных органов власти и местного самоуправления членов интеграционного объединения. Исследовано финансовое, организационно-управленческое и информационное обеспечение различных форм пространственной интеграции бизнеса. Рассмотрены механизмы и направления пространственной интеграции на уровне компонент — информационно-консультационной, финансово-кредитной, продвижения и передачи продукции, представления и защиты интересов предприятий, инновационной, экспертно-технической, бизнес-образования и повышения квалификации. Предложены необходимые инструменты пространственной интеграции бизнеса и компонент инфраструктуры предпринимательства для развития двусторонних связей — торговые дома, ассоциации инфраструктурных элементов, информационные сети и электронная инфраструктура предпринимательства.

Ключевые слова: институциональная инфраструктура предпринимательства, пространственная интеграция предпринимательства, формы пространственной интеграции, интеграция институциональной инфраструктуры предпринимательства.

Objective. Theoretical and methodological substantiation of the perspective forms for spatial integration of entrepreneurship in Ukraine in the conditions of cooperation with EU countries.

Methods. The theoretical and methodological basis of the study is the fundamental positions of the theories of national and regional economics, decentralization, management. To ensure the conceptual integrity of the study, such methods are used: theoretical generalization, comparison, dialectics, analysis and systematization; institutional analysis; brainstorming, desk research.

Results. The paper analyzes modern approaches and problems of spatial integration of entrepreneurship in Ukraine. The ineffectiveness and unsystematic development of integration institutions in the conditions of cooperation with EU countries is noted. Therefore, perspective and rationally expedient forms of spatial integration of entrepreneurship in the context of Ukraine's integration into the EU are proposed. They are: business councils, two-sided chambers of commerce, cooperative offices, joint educational centers, innovative trans-border clusters, trans-boundary technology parks. It is proved that the efficiency of integration entities is determined by the degree of consolidation and harmonization of interests of entrepreneurship, regional authorities and local self-government members of the integration association. The financial, organizational, managerial and informational support of various forms of spatial integration of business is investigated. Mechanisms and directions of spatial integration at the level of components — informational and consulting, financial-credit, promotion and transfer of products, representation and protection of enterprises interests, innovative, expert-technical, business education and advanced training are researched. The necessary tools of spatial integration of business and the entrepreneurship components infrastructure for the development of two-sided relations are offered. They are: trade houses, infrastructure associations, information networks and electronic infrastructure of entrepreneurship.

Keywords: institutional infrastructure of entrepreneurship, spatial integration of entrepreneurship, forms of spatial integration, integration of institutional infrastructure of entrepreneurship.

Надійшла до редакції 18.04.2018